



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde Savaş Sisi Kalmasın Artık (İnsanlar- Toplumlar- Ülkeler Arası İlişkiler)

From the Perspective of Rumi: Let the Fog of War No Longer Cloud the Sky of Peace
(People - Societies - International Relations)

Nuri ŞİMŞEKLER¹

Email: n.simsekler@gmail.com

Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-7502-6801>

ÖZET

Yaşadığı XIII. Yüzyıl Anadolu'sunda hem Moğol saldırı ve istilası hem Selçuklu sultanları arasındaki makam kavgaları hem de farklı dil, din ve milletlerden oluşan insanlar arasındaki mücadeleler içerisinde yetişip eserler veren Mevlâna belki de bu karışıklıkların tesiri ile birlik, beraberlik, kaynaşma, hor görmeme, ötekileştirmeme, uzlaşma, barış gibi konuları sıkça işlemiştir.

“Hepimiz bir ağacın dalları, hepimiz aynı geminin yolcuları, hepimiz aynı Yaradan'ın kulları” beyitleri ile tüm insanlığı vahdet denizinin damlaları olarak niteleyen Mevlâna insanlar arası sorun ve kavgaların insan nefsinin doyumsuzluğundan kaynaklandığı, kişinin başkası ile mücadele etmezden önce kendi nefsi ile savaşması ve kendisi ile uzlaştıktan sonra diğer insanlarla daha kolay anlaşabileceğinin altını çizer.

Öncelikle kişisel barışa, insanın kendini bilmesine, tanınmasına ve yaradılışı gayesi doğrultusunda Allah rızasını gözeterek topluma karışması gerektiğine de değinen Mevlâna toplumlar ve ülkeler arası rekabet ve savaş konusunda da bir insanın uzuvları misali tüm insanlığın aynı bedeni oluşturduğunu, bedenden bir uzvun yani herhangi bir toplum ya da ülkenin rahatsızlık çıkarması sonucu tüm bedenin yani dünyanın sıkıntı çekeceğini de vurgular.

İstatistiklere göre II. Dünya Savaşından günümüze yani son 85 yıldır dünyada sadece 24 gün savaş olmamış. İnsanlık adına oldukça utanç verici bir gerçek olan bu olgu karşısında “barış” ve “uzlaşma”yı öğütleyen, 800 yıldır da bu öğütleri hemen hemen bütün dünya dillerine çevrilen Mevlâna gibi evrensel değerleri daha iyi okuma, anlama ve anlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

“Delinin elinden silahı al da adalet ve barış, senden razı olsun!” tarzı anlamlı sözleri ile barış için gayret sarfetmek gerektiği ve savaşa neden olan kişilerin engellenmesinin önemine dikkat çeken Mevlâna, insanın hem “cahil” (küstah) hem de elinde silahı bulunması halinde bunun tüm dünyanın felâketine yol açabileceğine değinir ve belki de sadece geçmişi değil günümüzü de tarif eder; barış yolunda bilinçli ve yetkili insanlara büyük sorumluluk yükler.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, Rumi, Savaş, Barış, Uzlaşma

ABSTRACT

Living in 13th-century Anatolia, a period marked by Mongol invasions, power struggles among Seljuk sultans, and conflicts among people of diverse languages, religions, and ethnicities, Rumi (Mevlana Jalal al-Din) often addressed themes such as unity, harmony, reconciliation, tolerance, inclusion, and peace. Possibly influenced by the turbulence of his time, Rumi persistently emphasized that all human beings are “branches of the same tree, passengers of the same ship, and servants of the same Creator,” portraying humanity as drops within the ocean of divine oneness (wahdat).

¹ Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürü, Konya- TÜRKİYE/ Director, Mevlâna Research Institute, Selçuk University, Konya- TURKIYE



According to Rumi, the roots of human conflict and discord lie in the insatiable nature of the human ego. Rumi emphasizes that before engaging in conflict with others, one must first confront and reconcile with oneself; only then can genuine understanding and peace with others be achieved.

Rumi also highlights the necessity of inner peace, self-knowledge, and living in accordance with one's divine purpose and the pleasure of God (rezâ-e elâhî). On a broader scale, he likens all humanity to the limbs of a single body. He asserts that when one limb, such as a nation or society, suffers or causes harm, the entire body, meaning the world, experiences distress.

According to global statistics, since the end of the Second World War, the world has experienced only 24 days without war in the past 85 years, which is an alarming and shameful reality for humanity. Considering this, there is an urgent need to read better, understand, and convey the universal messages of thinkers like Rumi, whose teachings on "peace" and "reconciliation" have been translated into nearly every major language for eight centuries.

Through expressions such as "*Take the weapon from the hands of the madman, so that justice and peace may be pleased with you,*" Rumi warns of the dangers of ignorance and violence, emphasizing the importance of preventing those who instigate war. He suggests that when a person is both ignorant and armed, this combination becomes a calamity for the entire world, a warning that resonates not only with the past but also with our own time. In doing so, Rumi entrusts conscious and responsible individuals with a profound duty to safeguard peace.

Keywords: Rumi, Mevlana, War, Peace, Reconciliation

GİRİŞ

Tarih boyunca dini ve tasavvufi literatür çerçevesinde incelenip araştırılan Mevlâna'nın eserleri bugün insanlığın özlem duyduğu barış ve hoşgörü eksenindeki çalışmalarla sunuluyor insanlara. Öyle ya tek bir dünya var ve bu dünyada yaşayan çeşitli din ve ırklara mensup insanlar; bir arada aynı yerkürede nefes alıp-vermek zorunda olan insanlar.

Materyalist düşünce ve yaşamın esareti altında insanı, insanlığı unutan dünya insanları tâ sekiz yüz yıl önce yaşamış Mevlâna'nın yüzyıllar öncesinde beyan ettiği fikirlerle kendine gelmekte, insan olduğunun, eşref-i mahlûkât olarak yaratılış gayesinin ve kendi içsel değerlerin varlığını kavramakta.

Mevlâna ile özdeşleşen Semâ vasıtasıyla onunla 500 yıl öncesinden tanışan Avrupa son yüzyılda bu konu ile ilgili çalışmalara daha da ağırlık vermiş ve belki de İngiliz Doğu bilimci Prof.Dr. Arthur J. Arberry'nin "*Mevlâna, yedi yüz yıl evvel dünyayı büyük bir kargaşalıktan kurtarmıştır. Günümüzde Avrupa'yı kurtaracak tek şey de onun eserleridir.*" tespiti ona olan ilgiyi artırmıştır.

Avrupa aracılığıyla 150 yıl kadar önce Mevlâna ile tanışan "küçük dünya" Amerika ise Türkiye ve İran'la birlikte bugün onunla ilgili en fazla çalışma yapan ülke konumunda. Şu anda Mevlâna ve Mevlevilik hakkında 200'e yakın kitabın satışta bulunması ve bunlardan bazılarının Amerika'da en fazla satan kitap konumunda olması onun gördüğü ilgiyi somut olarak ortaya koymaktadır.

Ekonomik ve iletişim birliktelikleri sebebiyle küreselleşen dünya yaşamı içerisinde birbirleriyle bir arada yaşamak zorunda olan dünya insanları, daha kendisiyle, çevresindekilerle; aynı milletten, hattâ aynı dinden olmalarına rağmen yan yana buldukları insanlarla barış içerisinde bir arada yaşamayı beceremezken çeşitli sıfatları nedeniyle kendinden farklı gördüğü dünya insanlarıyla nasıl yaşam sürebilecek?

İşte bu sorular ve çözümlenmesi zor gibi görünen bu problem için Mevlâna'nın başta Mesnevî'si olmak üzere eserlerinde teşbihlerle verdiği örnekler ve mesajlar bize ışık tutmakta; belki de Mevlâna'nın niçin hâlâ güncel olduğu ve tarih sayfaları arasında kaybolmadığının da bir cevabı olmaktadır. Çünkü Mevlâna'nın tüm eserlerinde farklı benzetme ve örneklemeyle sunulan çok farklı konuların mutlaka bir şekilde insana dayandırıldığı, merkez olarak insanın, insanlığın alındığı gerçeğiyle insan olduğu



sürece de bu fikirlerin yok olmayacağı bir gerçektir. Ayrıca her ne kadar İsevilikten, Musevilikten; hattâ semâî olmayan diğer dinlerden ve peygamberlerinden bahsetse, örnekler verse de Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şerifler başta olmak üzere İslâmîyet'in ana kaynaklarından beslenen Mevlâna'nın düşünce dünyası son din merkezli olduğu için sağlam bir temele de oturmaktadır.

Mevlâna ve insanlık

Günümüzde tüm dünyada en çok ilgi gören okunan ve araştırılan sûfî düşünürlerin başında gelen Mevlâna, başta Mesnevî olmak üzere eserlerinde birçok konularda aydınlatıcı bilgiler ve öğütler verir. Ancak günümüzde en çok hoşgörü, barış, kişinin kendini tanıması ve diğerleri ile ilişkileri ve birleştirici yönü ile tanınır; "Hepiniz birsiniz, bu ikilik niye?" diyerek insanların birbirlerinden farkı olmadığını belirtir:

یاران یاران ز هم جدائی مکنید

در سر هوس گریز پائی نکنید

چون جمله یکید دو هوائی مکنید

فرمود وفا که بی وفائی مکنید

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Rubai no: 861)

"Ey insanlar, ey insanlar! Birbirinizden ayrılmayın!

Aklınıza ayrılık fikrini sokmayın!

Madem ki hepiniz birsiniz; ikilik sevdasında bulunmayın!

Ne emrediyor vefa: Vefasızlık yapmayın!"

Yine bir gazelinin henüz ilk beyitinde;

چون تو منی من توام چند تویی و منی

یشتر آ پیشتر چند ازین ره زنی

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş./1995, Gazel no: 3020)

"Beri gel, daha beri, daha beri.

Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?

Bu hır güre, bu savaş nereye dek?

Sen bensin işte, ben benim işte." (...)

diyerek günümüz modern deyimini "empati"yi bize öğütleyen Mevlâna, çatışma içinde yaşayan günümüz insanının dersler çıkaracağı çağımız insanına bir haykırış, bir azarlayış, bir uyarı vermekte.

XIII. yüzyıl Konya'sında Anadolu'yu saran Moğol yağmacılığı arasında yetişen Mevlâna, yetiştiği siyasi karışıklık ve savaş ortamında dönemi insanının en çok ihtiyaç duyduğu "sevgi, hoşgörü ve barış" temasını İslâm ışığında sıkça işlemiş; insanlar arası ilişkilerde sevginin her şeyin başlangıcı ve başı olduğunu, bunun zıttı olan kahrın ise tatlıyı bile acılaştıracağını altını şu meşhur beyitleri ile çizer:

خشم و شهوت وصف حیوانی بود

مهر و رقت وصف انسانی بود

ز آن که اصل مهرها باشد رشد

مهر تلخان را به شیرین می کشد

تلخ با شیرین کجا اندر خورد

قهر شیرین را به تلخی می برد

از محبت دردها شافی شود

از محبت دردها صافی شود

از محبت شاه بنده م نکنند

از محبت مرده زنده م نکنند



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmasın Artık/ Nuri Şimşekler

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, I, 2436, 2580, 2581, II, 1530, 1531)

“Sevgi ve acıma, insanlık vasfıdır; hiddet ve şehvet ise hayvanlık vasfı.

Sevgi, acıları tatlıya çeker, tatlılaştırır. Çünkü sevgilerin aslı, doğru yola götürmedir.

Kahır ise, tatlıyı acılığa çeker. Acı ile tatlı bir arada bulunur, bağdaşır mı?

Sevgiden tortulu, bulanık sular; arı duru bir hale gelir; sevgiden dertler şifa bulur.

Sevgiden ölü dirilir, sevgiden padişahlar kul olur.”

(Mesnevî, 1995, I, 2436, 2580, 2581, II, 1530, 1531)

Sevgi ve merhameti “insanlık” vasfı olarak tanımlayan Mevlâna, en güzel hasletin “iyi huy” olduğunu, iyilik yapanın daima iyilik bulacağı gibi yaradılışı zıddına kötülük yapan insanın da ömrü boyunca kötülükle karşılaşacağını, insanın hem yaşamı boyunca hem de ahirette ne ektiye onu biçeceğini belirtir; bu gerçekler çerçevesinde insanların buna göre hareket ederek daima iyi şeyler yapması gerektiğini vurgular:

هیچ اهلیت به از خوی نکو	من ندیدم در جهان جست و جو
این حسن را سوی حضرت بردن است	شرط من جا بالحسن نه کردن است
بد ز فعل خود شناس از بخت نی	رنج را باشد سبب بد کردنی
بر حیات و راحتی بر می زنی	چون تو می بینی که نیکی می کنی
آن حیات و ذوق پنهان می شود	چون که تقصیر و فسادی می رود
ز آنکه تخم است و برویاند خداهش	چون که بد کردی بترس ایمن مباش
سوی ما آید نداها را صدا	این جهان کوه است و فعل ما ندا
سر نگون افتید در قعر زمین	هین مبادا غیرت آید از کمین

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, II, 810, 944, VI, 428, 3487, 3488, IV, 165, I, 215, 3417)

“Ben, bu çalışıp çabalama dünyasında iyi huydan daha güzel bir ehliyet görmedim.

İyilikle gelmenin şartı iyilik etmektir; bu güzelliği, bu iyiliği huzura götürmektir.

Kötülüğü yaptığın işlerde gör; talihimden deme.

İyilik ettiğin müddetçe görürsün ki iyi yaşamaktasın, gönlün rahat.

Fakat bir kötülükte bulundun, bir fenalık ettin mi o yaşayış, o zevk gizleniverir.

Kötülükte bulundun mu kork, emin olma; çünkü yaptığın kötülük bir tohumdur, Allah, onu mutlaka bitirir!

Dünya dağdır, bizim yaptıklarımız ses. Seslerin aksi yine bizim semtimize gelir.

Kendinize gelin! Hakk'ın gayreti, pusudan çıkmaya görsün; baş aşağı yerin dibine gidersiniz.”

(Mesnevî, 1995, II, 810, 944, VI, 428, 3487, 3488, IV, 165, I, 215, 3417)

Karşılaşılan problemlerde çözüm olabilecek sevgiyi bu şekilde açıklayan Mevlâna sevgiyle ulaşabilecek hoşgörü konusunda da şu veciz beyitleri söyler:

“... Merhamete nâil olmak istersen zayıflara merhamet et.” (Mesnevî, 1995, I, 822) diyen Mevlâna bu konuda da bazı istisnalara dikkat çekerek tabiatı bozuk, aşağılık kişilere iyilik yapan, merhamet gösteren kişinin, karşılığında bunun zıddı olarak kötülük göreceğini belirtir ve iyilik yapılacak kişinin iyi seçilmesi gerektiğine vurgu yapar:



این بود خوی لنیمان دنی
بد کند با تو چو نیکویی کنی
بد گهر را علم و فن آموختن
دادن تیغ است دست راه زن
علم و مال و منصب و جاه و قران
فتنه آمد در کف بد گوهران

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, III, 2978, IV, 1436, 1438)

“Aşağılık, kötü kişilerin huyu şudur: Sen ona iyilik ettin mi, o sana kötülük eder.

Mayası kötü olan kimseye ilim ve fen öğretmek, yol kesen eşkıyanın eline kılıç vermeye benzer!

Bilgi, mal, mevki ve hüküm, kötü yaratılışlı kişilerin elinde fitnedir.”

(Mesnevî, 1995, III, 2978, IV, 1436, 1438)

Mevlâna bu konuda Kur'ân'da da buyurulduğu gibi haddi aşanlara da gereken cevabın verilmesi gerektiğini söyler; “Böbürlenerek başlar kıran kişiye ne Allah'ın merhameti nasip olur ne de halkın!” (Mesnevî, 1995, IV, 1858) beytiyle dinî açıdan da kişinin yaptığı kötülüğe karşı mutlaka kötülük ile karşılık göreceğini belirtir (Mesnevî, 1995, VI, 4528).

Kişiler arası sorunlarda Mevlâna önerileri

Günümüzde en çok konuşulan, insanların zamanını alan ve yarattığı etkisi ile insanın düşünce dünyasının büyük bir bölümüne olumsuz olarak tesir eden kişiler – toplumlar – ülkeler arası sorunlar Mevlâna'nın da farklı örneklerle üzerinde sıkça durduğu bir husustur. Kişiler arası ilişkilerde ve uzlaşma ya da sorunlarda insanın karşı muhataptan önce kendisine bakması gerektiğini, “ne yaptım da böyle oldu?” şeklinde iç sorgulamayı öğütler.

Mevlâna düşüncesine göre; önce insan kendini keşfetmeli, “ben kimim, bende hangi unsurlar var ne yapıyorum ne işe yarıyorum, ölüp de Allah'ın huzuruna varınca bunun hesabını nasıl vereceğim?” (Mesnevî, 1995, III, 2654) sorularını soracak kendine. Ancak bunları sorgulayınca içindeki gerçek cevheri bulacak; Mevlâna'nın deyimiyile içindeki Firavun'u yok edip Musa'sını keşfedecek (Mesnevî, 1995, III, 1253), yaratılmışların en şerefli olduğu bilincinde olacak ve atlas bir kumaş olduğunun farkına varıp kendi değerini anlayacak (Mesnevî, 1995, III,1001). Bu aşamadan sonra ise bütün insanların bir insandan geldiğini ve aynı Yaratıcının “ruhundan üfürdüğü” bir varlık olarak onlarla aynı cevheri taşıdığını bilmesi gerektiğini vurgulayan Mevlâna, ruhlar aleminde kardeşçe bir arada yaşadığı insanlarla, bu dünyada da güzelce yaşamak gerektiğini; çünkü insanların hepsinin aynı yolun yolcusu, hepsinin aynı kervanın, aynı geminin insanları olduğunu; aynı ağacın dallarını oluşturduğunu söyler (Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş./1995, Gazel no: 1761 (1. beyit); aynı eser, I, 783 (3. beyit); aynı eser, I, 1702 (2. beyit).

Mevlâna şu gazeli ile de insanlar arası iletişim ve muhabbetin temeli olan ve ihtiyaç duyduğumuz cevabın ilk ipuçlarını verir bize. Önce “ben, ben” demeyecek insan; sonra da kendine göre uyduğu, kendini ait sandığı toplulukla olunca da diğer topluluklara karşı “biz, biz” demeyecek. Çünkü insan kendi için ne istiyorsa, diğerleri için de aynı şeyi arzu ettiği sürece “insan”dır.

پیشتر آ پیشتر ای بو الوفا
از من و ما بگذر و زوتر بیا
پیشتر آ درگذر از ما و من
پیشتر آ تانه تو باشی نه ما

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Gazel no: 251, 1. ve 2. beyit)

“Gel, gel; daha yakına gel!

Beni, benliği; bizi, bizliği bırak,

Çabucak gel; vakit geçirmeden gel!

Gel, daha yakına gel!



'Biz'den de 'ben'den de vazgeç, gel!

Gel; 'sen'lik ve biz'lik yok oluncaya kadar gel!

Gel, gel, öyle bir gel ki;

ne sen kalasın, ne de biz." (Şimşekler, 2012, s. 106)

Mesnevî'si, gazel ve rubailerinde insanların diğer insanlardan çektiği sıkıntılar karşısında daima sabretmesi, bu sabrını da Allah'a duyduğu sevgisi ile harmanlayıp lâyıki ile yapabilirse kendisinin manevî makamlara kavuşacağını; "başına gelen belalara, cefa dikenlerine katlan, çünkü çektiğin acılar, sıkıntılar seni dikenlerden alır da güllere kavuşturur, reyhanların, yaseminlerin bulunduğu bahçeye çeker götürür. Hak uğruna düşmanların hakaretini, küfürlerini şerbet gibi iç! Çünkü bu hakaretler, küfürler seni manevî derecelere ulaştırır." tarzı örneklemelerle dile getiren Mevlâna, sonrasında bizi yine kendimize "iç" imize bakmayı öğütler:

عاشقا دو چشم بگشا چار جو در خود ببین جوی آب و جوی خمر و جوی شیر و انگبین
عاشقا در خویش بنگر سخره مردم مشو تا فلان گوید چنان و آن فلان گوید چنین

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Gazel no: 1972)

"Ey âşık! Kendine bak da insanların işine karışma;

şu şunu söylüyor, bu bunu söylüyor, deyip durma!

filan bana diken diyor;

filan yasemin diye çağırıyor, düşüncesine kapılma!

Her söze, herkese aldırma; gül gibi kokmaya bak sen!" (Şimşekler, 2012, s. 20)

Mevlâna Fîhi mâfih'inde de insanları sevmenin aslında kişinin kendi faydasına olduğunu yine benzetme ile anlatır, tavsiye eder:

"Herkesi sev, daima gülistanda yaşa...

Birisi başka biri hakkında iyi söylerse,

o iyilik aslında kendisinedir.

Bir örnekle anlatmam gerekirse:

Birisi evinin çevresine güller-çiçekler eker,

evinin bahçesini güllük-gülistanlık yapar.

Ne vakit bakarsa gül görür; çiçek görür.

İşte diğerleri hakkında daima iyi düşünmek,

iyi söylemek buna benzer.

İstersen daima gül bahçeleri görebilirsin;

bu senin elindedir.

Herkesi sev ve daima gülistanda yaşa!

Herkesi düşman olarak bilersen,

herkes hakkında kötü konuşursan,



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmayın Artık/ Nuri Şimşekler

hep onların hayalleri gelir gözünün önüne.

Bu da evinin çevresine diken ekmeye benzer.

o zaman da gece-gündüz dikenliklerde gezip dolaşırsın.”

(*Fîhi mâfîh*, 2009, 54. Bölüm, s. 174)

Eserlerinde kişilerarası ilişkileri, tartışma ve kavgaları, uyuşma ve uyuşmazlıkları gerçek ya da kurgu kişilik örnekleriyle vurgulayan Mevlâna bazen de oğlu Bahâeddin Sultan Veled özelinde verdiği öğütlerle tüm insanlara tavsiyelerde bulunur:

“Bahâeddin!

Eğer daima cennette olmak istersen,

Herkesle dost ol,

Hiç kimsenin kinini yüreğinde tutma!

Fazla bir şey isteme ve hiç kimseden de fazla olma!

Merhem ve mum gibi ol!

İğne gibi olma!

Eğer hiç kimseden sana kötülük gelmesini istemiyorsan;

Kötü söyleyici,

Kötü öğretici,

Kötü düşünceli olma!

Çünkü bir adamı dostlukla anarsan,

Daima sevinç içinde olursun.

İşte o sevinç cennetin ta kendisidir.

Eğer bir kimseyi düşmanlıkla anarsan,

Daima üzüntü içinde olursun.

İşte bu dert de cehennem ta kendisidir.

Dostlarını andığın vakit gönül bahçen çiçek açar;

Gül ve fesleğenlerle dolar.

Düşmanları andığın vakit, gönül bahçen,

Dikenler ve yılanlarla dolar;

Canın sıkılır, içine pejmürdelik gelir.

Bütün peygamberler ve veliler, böyle yaptılar;

İçlerindeki karakteri dışarı vurdular.

Halk onların bu güzel huyuna mağlup olup tutuldu,

Hepsi gönül hoşluğu ile

Onların ümmeti ve müridi oldular.”



(Menâkıbü'l-ârifîn, 1989, II, 213, 214)

Yine farklı kişilik ve tabiat üzere yaratılmış insanların birbirleri ile anlaşmaları hususu da oldukça zor olmaktadır. Bu tür iletişimlerde de Mevlâna benzetmesi ile bir bakış açısı ve yaklaşımı sergilenebilirse başarı oranı artacaktır. Mevlâna teşbihi ile; Yüce Allah bazılarını “toprak” gibi kuru ve durgun; bazılarını da “su” gibi ıslak ve akıcı nitelikte yaratmıştır. Malumdur ki eğer bu iki unsur yalnız kalırsa ikisi de işe yaramaz, biri kupkuru kalır, diğeri sel olur boşuna akar gider; eğer birleşirlerse de yüzlerce gül bahçesi meydana getirirler. (Menâkıbü'l-ârifîn, 1989, I, 502, 503)

Toplumlar- ülkeler arası sorunlar ve Mevlâna bakış açısı

İnsanlar arası ilişkilerde mutlu olabilme formülünü bu şekilde tavsiye eden Mevlâna'ya göre toplum mutluluğu-barışı da gereklidir ve bunu da kişisel olarak kimsenin tek başına başaramayacağı bir husustur. Çünkü “toplumun insanları” uzuvlar gibi bir bedeni oluşturur, eğer bir ya da birkaç uzuv sağlıklı çalışmazsa sağlam uzuv da rahatsızlık çeker, hattâ bütün beden tam anlamıyla iş göremez (Mesnevî, 1995, IV, 3247, 3248).

Mevlâna'ya göre toplumun insanları ayrı ayrı gönüllere sahip olsa da aynı zincirin halkalarını, gökyüzünde toplu uçan kuş gurubunun bir üyesidir ve ayrılmaları halinde sozrunlar oluşur, varılması gereken menzile ulaşamazlar:

گر چو زنجیر بهم پیوستیم این فرو بستن درها ز کجاست
گر نه صد مرغ مخالف اینجاست جنگ و برکندن پرها ز کجاست
گر نه دلهای شما مختلفند در من از جنگ اثرها ز کجاست

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Gazel no: 433, 4, 5 ve 3. beyitler)

“Şu zincirin halkalarına bir bakın!

Hepsi ayrı ayrı;

ama bir araya gelir,

kapıya bend olup,

ev sahibini düşmandan korurlar.

Şu kuşların uçuşuna bir bakın!

Hepsi de bir araya toplanır;

bir menzile doğru uçarlar;

ama kanatlarını birbirine çarpmadan.

Zincir halkaları ayrılrsa,

kuşlar kanatlarını birbirlerine vursa;

ne evin sağlamlığı kalır;

ne de menzile ulaşılabilir.

Ey insanlar sizin de gönülleriniz ayrı ayrı;



*hadi siz de toplanın kopmadan, çarpmadan,
menzile doğru yol alın!” (Şimşekler, 2012, s. 89)*

Bu benzetmeyi ülkeler arası iletişime- iletişimsizliğe uyarlamak da mümkün. Bozar, bir zincirin halkaları gibi algılanarak, tekten yola çıkılıp; uyumsuz bir kişi toplumu Bozar uyumsuz bir toplum ülkeyi bozar; uyumsuz bir ülke de bütün dünyayı rahatsız eder, bozmaya çalışır tespitini yapmak mümkün.

Mevlâna'nın eserlerinde farklı özelliklere sahip insan ve toplumların Allah'ın vahdet denizinde yoğrulabilmeleri sonucu bu denizin rengini alabilecekleri, hatta almaları gerektiği hep vurgulanır:

تا نقشهای خود را يك يك فرو تراشيم	در ده شراب يكسان تا جمله جمع باشيم
ما شاخ يك درختيم ما جمله خواجه تاشيم	ازخویش خواب گرديم هم رنگ آب گرديم
خود را چو زنده بينيم در نوحه رو خراشيم	خود را چو مرده بينيم بر گور خود نشينيم

(Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Gazel no: 1702, 1, 2 ve 4. beyitler)

“Gelin, gelin!

Hepimiz toplanalım;

bir an için olsun

toprak bedenlerimizi yok edelim!

Gelin, gelin!

Kendimizi umursamayalım;

suya dalıp aynı renge girelim!

Zaten hepimiz, aynı ağacın dalları;

aynı yolun yolcuları değil miyiz?

Gelin, gelin!

Benlikten kurtulup huzura kavuşalım;

beden mezarlığında rahatça uyuyalım.

Benliğe kapılıp kendimizi diri görürsek;

işte o zaman şikâyet edip,

feryat etmeye başlarız.” (Şimşekler, 2012, s. 86)

Mevlâna yine benzer gazellerinde daima, toplum insanların birliği ve beraberliğini, bunun gerekliliğini vurgular; aslında, zaten ezel meclisinde bütün ruhların-insanların bir arada “dostça”, “el ele” yaşadığını bu dünyaya gelince de aynı şekilde kavuşulduğunu söyler birbirimizle “sohbet” etmeyi tavsiye eder:

عاقبت شکر باز پیوستيم	ما همه از الست همدستيم
بر دامن همدگر نشينيم	ما صحبت همدگر گزينيم
عاقبت از فراق وارستيم	چند تلخی کشيد جان ز فراق



(*Külliyât-ı Dîvân-ı Şems*, 1374 hş. /1995, Gazel No: 1761 1. beyit; Gazel No: 1553, 1. beyit ve Gazel No: 1761 4. beyit)

“Birbirimize yabancı değiliz biz

Hepimiz, ezel meclisinde beraberdik.

Allah katında el ele vermiştik.

Allah’a şükürler olsun,

burada da birbirimize kavuştuk.

Birbirimizle sohbet etmeyi seçelim.

Birbirimizden uzak durmayalım.

Birbirimizin dizinin dibinde oturalım...

Bazen birbirimizden ayrı kalsak da,

aslında ayrı değiliz biz.

İç yüzümüzden birbirimizle dostuz biz.

Birbirimizle uzlaşmış, anlaşmışız.

Birbirimize yabancı değiliz biz.” (Şimşekler, 2012, s. 92)

Mevlâna yine birbirine zıt gibi görünen insan ve toplumların kendi mizaçlarında olmak sureti ile eğer diğer zıtlarla bir araya gelebilirlerse “anâsır-ı erbaa” gibi dünyayı mamur edeceklerini ya da “Yaratıcı” vasfı ile kendilerini Allah’ın mesaj ve öğütlerine teslim ederek sirketeki eğiticiye tabi olan hayvanlar gibi bir arada uzlaşma ile yaşayabileceklerini vurgular:

بنگر آخر این و آن آمیخته	چند بینی این و آن و نیک و بد
آن جهان بین وین جهان آمیخته	چند گویی این جهان و آن جهان
دشمنان چون دوستان آمیخته	آب و آتش بین و خاک و باد را
از نهیب قهرمان آمیخته	گرگ و میش و شیر و آهو چار ضد

(*Külliyât-ı Dîvân-ı Şems*, 1374 hş. /1995, Gazel no: 2381, 2, 4, 7 ve 8. beyitler)

“Ne zamana kadar

iyiyi-kötüyü birbirinden ayrı göreceksin?

İşin sonuna bir bak!

Onlar mezarda birbirlerine karışacaklar:

Ne zamana kadar

bu böyle, şu şöyle diyeceksin de

onları belirleyene bakmayacaksın!



Ey birbirlerine yan bakanlar, birbirlerinden hoşlanmayanlar!

Şu ayrılığı bırakın da siz de birlerinizle uzlaşın, dost olun!

Suya, ateşe, rüzgâra, toprağa bak!

Birbirlerine düşman gibi (zıt) oldukları halde,

dostlar gibi nasıl birbirleriyle uzlaşmışlar, arkadaş olmuşlar.

Kurt, koyun, aslan, ceylan;

bunların dördü de birbirlerinin zıtları iken,

yiğit bir terbiyecinin korkusuyla bir arada uzlaşmışlar.” (Şimşekler, 2012, s. 84)

Araştırmalar gösteriyor ki, 2’nci Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar dünyada sadece ve 24 gün savaş olmamış. İşte bir bedenın uzuvlarına benzeyen dünya insanları da hiç ilgisi olmasa bile yapılan ve hâlâ da süren bu savaşlardan amma öyle, amma böyle etkilenmiş. Meşrû olan savaşlara tabi ki bir şey denemez; belki de vücuda giren hastalığı temizlemek ve bedenın sağlıklı çalışmasını sağlamak açısından yapılan bir tedavi olarak görmek mümkündür. Mevlâna’nın; yaranın iyileşmesi için sadece o bölgeyi neşterle deşmek gerekir, (Mesnevî, IV, 1995, 2346) benzetmesi veya “Nice düşmanlıklar vardır ki, dostluğa çıkar; nice yıkılmalar vardır ki, yapılmaya döner. Bulut ağlamadıkça yeşillik gülmez.” (Mesnevî, 1995, V, 106, 134) dizeleri de bu anlamda değerlendirilebilir.

Ancak son 30-40 yıldır yapılan savaşlara bir bakılırsa ülke olarak ne kazananı belli, ne de kaybedeni. Yeşillik için az bir yağmur kâfi iken, ortaya çıkarılan sel her tarafı yıkıyor. Ama kesin olarak kaybettiği belli olan biri var bu savaşlarda; o da insan, insanlık. Kendine verilen “eşref-i mahlukât” sıfatını beğenmezcesine ortaya atılan çigere saldıran insanlık... Paylaşsa hepsinin karnının doyacağı insanlık...

“Düşmanın bile olsa bağış yap ona. Bu bağış yüzünden, düşman bile dost olur sana. Dost olmasa bile hiç değilse düşmanlığı azalır. Çünkü iyilikte bulunmak kinin merhemidir.” der Mevlâna (Mesnevî, 1995, II, 2151, 2152).

Savaşlara ve liderlere Mevlâna’ca yorum

Hoşgörü ve barış kelimesiyle özdeşleştirdiğimiz Mevlâna, âdeta kana susamış insan ve yöneticileri nasıl barış yoluna çağırır?

Mevlâna “savaş” konusunda ilgililere şöyle seslenir:

جمله بی معنی و بی مغز و مهان	جنگ خلقان همچو جنگ کودکان
آن عصا را خرد بشکن ای ضریر	چون عصا شد آلت جنگ و نفیر
کاین دلم از صلحها هم م برمد	مر مرا چه جای جنگ نیک و بد

(Mesnevî-i ma’nevî, 1925-1940, I, 3435, 2137, 2392)

“İnsanların savaşı, çocukların kavgasına benzer. Hepsi de anlamsız ve saçmadır.

Sopa, mademki savaş ve kavga âletidir; ey kör, o sopayı kır, paramparça et!

Ben iyile, kötüyle kavga edemem; kavga ile işim yok! Savaşmak şöyle dursun, gönüm barışlardan bile ürkmekte.”

(Mesnevî, 1995, I, 3435, 2137, 2392)

Savaş kelimesinden ve hattâ savaşı çağrıştırdığı için “barış” kelimesinden bile ürktüğünü söyleyen Mevlâna, yine insanın hem cahil hem de elinde silahı bulunması halinde bunun bir felâket olacağını belirtir:



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmamın Artık/ Nuri Şimşekler

واستان از دست دیوانه سلاح
تا ز تو راضی شود عدل و صلاح
چون سلاحش هست و عقلش نه، ببند
دست او را ورنه آرد صد گزند

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, IV, 1434, 1435)

“Delinin elinden silahı al da adalet ve barış, senden razı olsun!

Fakat elinde silahı olur, akli da bulunmazsa bağla elini; yoksa yüzlerce zarara yol açar.” (Mesnevî, 1995, IV, 1434, 1435)

Yine Mevlâna'nın “Kalem bir zâlimin elinde oldu mu şüphe yok, Mansur dar ağacına çekilir.” (Mesnevî, 1995, II, 1398) beyiti günümüz bazı devlet liderlerine söylenebilecek en vurucu sözlerinden biridir. Mevlâna'nın; “Cahil ve kötü kararlar veren bir padişah oldu mu bütün ova yılanla, akreple dolar.” (Mesnevî, 1995, IV, 1443) beyiti de devlet adamlarının bilgili, akıllı olması gerektiğini özellikle vurgular ve böyle olmadığı takdirde ülkede adaletsizliğin her tarafı saracağını ve hatta bütün dünyayı yakıp yandıracağını söyleyerek Mesnevî'sinde şöyle der:

ره نمی داند فلاووزی کند
جان زشت او جهان سوزی کند
احمقان سرور شد هستند و ز بیم
عاقلان سرها کشیده در گلیم

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, IV, 1448, 1452)

“Yol bilmeyen kişi önderlik yapmaya kalkışınca kötü ruhu, dünyayı yakar, yandırır:

Ahmaklar lider olunca, akıllılar başlarını kilimin altına sokarlar.”

(Mesnevî, 1995, IV, 1448, 1452)

Bu konuda Mevlâna'nın padişahlara-liderlere tavsiyesi ise; Allah'ın huyu ile huylanmaları, esirgeme ve bağışlama özelliklerini ön planda tutmaları ve hile ve gazapta şeytan gibi olmamalarıdır:

شاه را باید که باشد خوی رب
رحمت او سبق دارد بر غضب
نه غضب غالب بود مانند دیو
بی ضرورت خون کند از بهر ریو

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, IV, 2436, 2437)

“Padişahın, Allah'ın huyuyla huylanması gerekir. (Çünkü) Allah'ın rahmeti gazabından daha fazladır:

Şeytan gibi gazabının üstün olması gerekmez; öyle olursa hilesi yüziünden, gereği yokken kan döker.”

(Mesnevî, IV, 2436, 2437)

Tabi Mevlâna tavsiyesi bu şekilde olmakla birlikte yine Mevlâna'nın tarihten de yaptığı tespitler ve tüm dünyanın da zaman içerisinde somut olarak örneklerini gördüğü gibi “padişah-lider” kavramları hep mücadele, savaş ve ister içeriden ister dışarıdan birbirleriyle çekişme içerisinde geçmiştir ve hattâ günümüzde de geçmektedir:

صد خورنده گنجد اندر گرد خوان
دو ریاست جو نگنجد در جهان
آن نخواهد کاین بود بر پشت خاک
تا ملک بگشدد پدر را ز اشترک

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, V, 526, 527)

“Bir sofranın etrafına yüz tane adam oturur, yer. Fakat baş olmak isteyen iki adam, dünyaya sığmaz.

Biri, dünya yüzünde diğerinin bulunmasını istemez. Hatta padişah, padişahlığına ortak olur diye babasını bile öldürür.”

(Mesnevî, V, 526, 527)



Herkesin malumu olduğu ve hattâ ne yazık ki yaşadığı üzere savaş sadece iki tarafı değil taraf olmayan milletleri de maddî-mânevî-psikolojik olumsuz etkilemektedir. Bunun en somut örneklerini son 30 yıldır bütün dünya insanlığı olarak canlı canlı görmekte ve maalesef içimiz kan ağlayarak yaşamaktayız. Bu olgu da yine Mevlâna'nın beyitleriyle şu şekilde açıklanmaktadır:

رنج يك جزوی ز تن رنج همه ست گر دم صلح است یا خود ملحمه ست

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, IV, 3248)

“Bedende bir uzuv ağrıyor incinse bütün beden ağrır, incinir. İster sulh çağında olsun ister savaşta; bu, böyledir!”

(Mesnevî, 1995, IV, 3248)

“Modern Dünya” olarak bir türlü çözüm bulunamayan ve aslında bizzat yaratılan bu çoğu tek taraflı dengesiz “icat” edilen “savaşlar” için Mevlâna duyabilen ya da duymak isteyenlere şu öğütlerde bulunur:

کاین دلم از صلحها هم م برمد	مر مرا چه جای جنگ نیک و بد
دی نکته ای فرموده ای جان را برای آشتی	در یوزه ای دارم ز تو در اقتضای آشتی
بس بوسها که دل دهد بر خاک پای آشتی	گر دستبوس وصل تو یابد دلم در جست و جو
هر چیز که اندیشی از مهر من آنستم	هر چیز که اندیشی از جنگ از آن دورم

(Mesnevî-i ma'nevî, 1925-1940, I, 2392; Külliyât-ı Dîvân-ı Şems, 1374 hş. /1995, Gazel No: 2451, 1. ve 5. beyitler; Gazel No: 1450, 3. beyit)

“Kavgayla işim yok benim;

savaşmak şöyle dursun,

barışlardan bile ürker gönlüm.

Barış istiyorum sizden;

uzlaşma istiyorum sizden;

kaynaşma istiyorum sizden.

Barışın yüzünü görünce güler yüzüm ancak benim.

Barış gelince gönül,

ayaklarının tozunu defalarca öper onun;

öptükçe de öpesi gelir.

Savaşa dair ne düşünürsen,

bil ki uzağım ben ondan.

Sevgiye dair ne düşünürsen,

oyum ben; ibaretim ben ondan.” (Şimşekler, 2012, s. 97)



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmasın Artık/ Nuri Şimşekler

Mevlâna beyitlerinde bazen de “çiçek” metaforu ile “barış”, “diken” metaforu ile de “savaş”ı kastedilir ve iyi insan ile kavgacı insana benzetilerek ‘çiçek tarafında mısın diken tarafında mı?’ vurgusu ile insanın kendini sorgulaması istenir:

جمع آید ثالثی زاید یقین	هر کجا دو کس به مهری یا به کین
برگ رز اندر سجود آمد صلا را تازه کن	از گل سوری قیام و از بنفشه بین رکوع
فاخته نعره زنان کوکو عطا را تازه کن	شد چناران دف زنان و شد صنوبر کف زنان
خیز ای وامق تو باری عهد عذار تازه کن	جمله گلها صلح جو و خار بدخو جنگ جو
وین ناکسان بمانند در جنگ زندگانی	آنها که اهل صلحند بردند زندگی را
جعد بگشا و مشک و عنبر گیر	لطف گل بین و جرم خار مبین

(*Mesnevî-i ma'nevî*, 1925-1940, V, 3894; *Külliyât-ı Dîvân-ı Şems*, 1374 hş. /1995, Gazel No: 1961, 5, 4 ve 6. beyitler; 2961, 6. beyit; 1161, 3. beyit)

“Sevgiyle birleşen, sevgiyi;

kinle birleşen ise kini doğurur.

Gül ayağa kalkmış,

menekşe başını eğmiş,

asma yaprağı secdeye kapanmış...

Çınarlar def çalmada,

çamlar el çırpmada;

hepsi de ayrı ayrı, ama

‘Bir’e vefa göstermede.

Bütün çiçekler barış taraftarı;

kötü huylu diken ise savaş ister.

Barışı arayanlar didişmeyi bıraktılar;

adam olmayanlar ise dünyalık için çırpınıp durdular.

Kavgayı bırak da insanlarla uzlaş;

gülün lütfuna bak da dikeninden vazgeç!” (Şimşekler, 2012, s. 96)

Mevlâna yine âdeta Yüce Allah’ın kutsal kitabımız Kur’ân-ı Kerîm’de, insanları İslâm’a davet ederken “*Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslâm’a) girin...*” (Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 208) Âyet-i kerîmesinin tefsiri niteliğinde gazellerinde şöyle der; bilindiği üzere “İslâm” kelimesi bir şeyden kurtulmak, selâmete ermek ve barış yapmak gibi anlamlara gelen “selime” kökünden türemiştir:

نیست ز دم هست ز سر آشتی

آشتی و جنگ ز جذب حق است



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmasın Artık/ Nuri Şimşekler

نیست مرا بهر سپر آشتی
بس کن کین صلح مرا دایم است
صلح کن الصلح خیر کوری دیو لوند
بوی وصال رسیده روضه رضوان دمید
رها کن ماجرا را ای یگانه
چو فرمودست حق کالصلح خیر
کاری نمی بینم دگر الا نوای آشتی
جان را نشاط و دمدمه جمله مهماتش همه
تا بی بخار غم شود از تو فضای آشتی
ار نویهار لم یکن این باد را تلطیف کن

(*Külliyât-ı Dîvân-ı Şems*, 1374 hş. /1995, Gazel No: 3304, 3. ve 10. beyitler; 3467, 10. beyit; 2346, 5. Beyit, Gazel no: 2451, 2. ve 10. beyitler)

“Allah barışı diler, barışı ister.

Aşkına tutulalı ey Allah 'ım!

Barışa eş oldum;

savaştan ayrıldım.

Şeytanın inadına;

'barış daha hayırlıdır' de;

kör et şeytanı!

Barış şarkısı söylemekten başka bir iş-güç var mı?

Barışın yüceliğine karşı şu şeytanlığımız hoş mu?

Hadi, hadi; Allah 'ın emrettiği

barış şarkısını söyle:

'barış daha hayırlıdır'

'barış daha hayırlıdır'

'barış daha hayırlıdır'

Söyle, söyle de;

barış göğünde savaş sisi kalmasın artık!” (Şimşekler, 2012, s. 100)

SONUÇ

Dünyanın ve toplumun sağlıklı bir beden gibi düzenli çalışmasını istiyorsak, öncelikle her insan önce bedendeki temsil ettiği uzva, yani kendine bakmalı. Önce kendisi sağlıklı çalışmalı, diğer uzuvlarla uyumlu, yapacağı olumsuzluklarda diğer uzuvların da rahatsızlık çekeceğini unutmamalı. Ya da Mevlâna'nın vurguladığı gibi; öz değerini ve içindeki cevherini keşfedip diğer insanların iyi ya da kötü sözlerine kendini kaptırmadan gül gibi kokmaya çalışmalı. Eğer herkes bunu yapabilirse kendi iç hali başta olmak üzere hem toplum hem ülke hem de dünya gül kokusuyla dolacaktır.

Sert iki şey birbirine vurulursa, sonunda mutlaka biri kırılır, diğeri de zedelenir. Ya da her ikisi de kırılır. Ama sert bir şeyi yumuşak bir şeye; örneğin bir pamuk yığınının vurulursa ikisi de zarar görmez. İşte insanlar ve toplumlar arasındaki çekişmelerde de böyledir. Bir taraf biraz yumuşak olmadıkça, sebep



Mevlâna Bakış Açısıyla: Barış Göğünde savaş Sisi Kalmasın Artık/ Nuri Şimşekler

olan çekişme nedenini bertaraf etmeye veya en azından biraz göğüslemeye çalışmadıkça bu kırılmalar hep olacaktır. Hele hele Mevlâna'nın vurguladığının tersine; değil düşmana, dosta bile bir fedakârlıkta bulunmadıkça, birleşmeye çalışmadıkça keskin ve sert halde kalmacaktır.

Yine ülkeler arası ilişkilerde de liderlerin akıllı ve barışçıl olmaları, aksi takdirde tüm dünyaya rahatsızlık verileceği; “çiçek” misali olup “diken” olmamayı seçmeleri, Allah'ın kendilerine emanet olarak verdiği “halka” Allah'ın huyu ile huylanıp “bağışlayıcı” olmaları; bir insanın uzuvları misali tüm dünya toplumları ve insanların rahatsızlık çekmesine sebep olacak savaşlara girmemeleri gerektiği Mevlâna'nın teşbihli anlatımları ile ortadadır. Bu çerçevede de yine Mevlâna'nın;

روز بزمست نه روز رزمست خنجر جنگ ببر جنگ ببار

(*Külliyyât-ı Dîvân-ı Şems*, 1374 hş. /1995, Gazel No: 1109, 2. beyit)

“Gün neş'e günüdür,

savaş günü değil!

Cengin kılıcını kaldır,

çengin mızrabını getir!” (Şimşekler, 2012, s. 101)

mesajı ve öğüdü de biz insanlığa bir düstur olmalıdır.

KAYNAKÇA

Şimşekler, Nuri, “Mevlâna İslâm ve Dünya Barışı”, *Mövlana Celaleddin Ruminin 800 İllik Yubileyine Hesr Olunmuş Beynelxalk Konferansın Materialları*, Düzenleyen: Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası Felsefe ve Siyasi-Hüquqi Tedqiqatlar İnstitutu, Bakı 2006, ss. 174-182.

Şimşekler, Nuri, “Mevlâna'nın Öğretileriyle Zitlarla Yaşamayı Öğrenmek”, *Uluslararası Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri*, Düzenleyen: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul-Konya, 8-12 Mayıs 2007, İstanbul, 2010, c. II, ss. 831-850.

Şimşekler, Nuri, “Güncel Bir Yorumla Mevlâna'ya Göre Yöneticiler (Siyasetçiler) Halk ve Adalet”, *Ticaret Odası Yeni İpek Yolu Dergisi, Konya IV Özel Sayısı*, Konya, 2002, ss. 277-282.

Şimşekler, Nuri, “Mevlâna'ya Göre İnsanların Bir Arada Yaşayabilmesinin Sırları”, *Mevlânâ ve İnsan Sempozyumu Bildirileri*, Düzenleyen: Türk Diyanet Vakfı ve Ege Bölgesi Konyalılar Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, EÜ. AKM, İzmir, 8 Haziran 2007, T. Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2008, ss. 65-74.

Fîhi mâfîh (2009). Mevlâna, Çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp Yay., İstanbul, (IV. Baskı).

Külliyyât-ı Dîvân-ı Şems (1374 hş. /1995). Mevlâna, Neşr. Bediüzzamân Furûzânfer, I-II c., Tahran, (IV. Baskı).

Mesnevî (1995). Mevlâna, Çev. Veled İzbudak, I-VI c., MEB Yay., III. Baskı, İstanbul.

Mesnevî-i ma'nevî (1925-1940), Neşr. Reynold A. Nicholson, *The Mathnawi of Jalaluddin Rumi*, I-VIII c., Leiden vd.

Menâkıbü'l-ârifîn (1989). Şemseddin Ahmed-i Eflâkî, çev. Tahsin Yazıcı, *Âriflerin Menkıbeleri*, I-II c. MEB Yay., İstanbul.

Şimşekler, Nuri (2012). *Mevlâna Şiirleriyle Gönle Yolculuk -Kandil Oldum Doğudan Batıya-*, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya, XXIV+192 s.